

PATRIARHUL IUSTIN MOISESCU

Un stâlp neclintit în vremuri potrivnice

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

PATRIARHUL IUSTIN MOISESCU

UN STÂLP NECLINTIT ÎN VREMURI POTRIVNICE

† DANIEL, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE 5

ALEGEREA, HIROTONIA, ÎNVESTIREA ȘI ÎNSCĂUNAREA

MITROPOLITULUI IUSTIN AL ARDEALULUI

DIAC. GHEORGHE MOISESCU, PR. GRIGORE T. MARCU 9

IUSTIN MOISESCU, PATRIARHUL

BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

REDACȚIA BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ 58

VIZITA PATRIARHULUI IUSTIN ÎN STATELE UNITE

ALE AMERICII ȘI CANADA

REDACȚIA MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI 157

IUSTIN MOISESCU, PATRIARH TEOLOG

PR. GRIGORIE MARCU 167

POPAS ANIVERSAR

† TEOCTIST ARĂPAȘU 190

METODE PASTORALE ÎN CONCEPȚIA ȘI LUCRAREA

PATRIARHULUI IUSTIN

† ADRIAN BOTOȘĂNEANUL 194

ECUMENISM ȘI UNITATE CREȘTINĂ ÎN CONCEPȚIA PATRIARHULUI IUSTIN MOISESCU	
NICOLAE CHIȚESCU	208
SPIRITUL CANONIC ORTODOX ÎN CONCEPȚIA ȘI ACTIVITATEA PATRIARHULUI IUSTIN	
IORGU IVAN	227
MONUMENTE ISTORICE BISERICESTI DIN ARHIEPISCOPIA IAȘILOR ÎN VIZIUNEA ȘI PREOCUPĂRILE PATRIARHULUI IUSTIN	
PR. SCARLAT PORCESCU	251
VIZITA UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, ÎN FRUNTE CU PATRIARHUL IUSTIN, LA PATRIARHIA MOSCOVEI ȘI A TOATĂ RUSIA	
PR. C. BUZDUGAN	273
PATRIARHUL IUSTIN MOISESCU – ÎMPLINIREA A 30 DE ANI DE ÎNALTĂ SLUJIRE ARHIEREASCĂ	
PR. VIOREL IONIȚĂ	290
PATRIARHUL IUSTIN, VESTITOR ȘI APĂRĂTOR AL PĂCII	
+ NESTOR VORNICESCU	300
PATRIARHUL IUSTIN, EMINENT TEOLOG CONTEMPORAN	
PR. SEBASTIAN CHILEA	325
GRIJA PATRIARHULUI IUSTIN PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL TEOLOGIC	
PR. PETRE I. DAVID	338
AMINTIRI DIN VREMEA STUDENȚIEI CU PATRIARHUL IUSTIN LA STRASBOURG	
PR. MARIN NEAMȚU	350
CONCEPȚIA ECUMENICĂ A PATRIARHULUI IUSTIN	
PR. CONSTANTIN GALERIU	357
BIBLIOGRAFIA PATRIARHULUI IUSTIN	
PR. NICU PETRESCU	377

ACTIVITATEA PATRIARHULUI IUSTIN ÎNCHINATĂ PASTORAȚIEI	
PR. ILIE D. BRĂTEAN	405
PATRIARHUL IUSTIN, PĂRINTE IUBITOR ȘI DREPT	
PR. DUMITRU SOARE	429
ITINERAR ECUMENIC AL PATRIARHULUI IUSTIN	
NICOLAE MIHĂIȚĂ	435
SFINȚII PĂRINȚI ÎN PREOCUPĂRILE PATRIARHULUI IUSTIN	
PR. ȘTEFAN ALEXE	448
<i>IN MEMORIAM</i> : PATRIARHUL IUSTIN AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE	
PR. ION BRIA	482
RUGĂCIUNI ȘI LUMINI LA MORMÂNTUL PATRIARHULUI IUSTIN MOISESCU	
PR. VASILE BRIA	487
ANEXĂ FOTO	495

CUVÂNT ÎNAINTE

PATRIARHUL IUSTIN MOISESCU *UN STÂLP NECLINTIT ÎN VREMURI POTRIVNICE¹*

† DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Născut în data de 5 martie 1910, în satul Cândești, județul Argeș, orfan de război, se înscrie la studii la Seminarul Orfanilor de Război din Câmpulung-Muscel (1922-1930), pe care îl termină ca premiant. Este ales de Patriarhul Miron Cristea dintre absolvenții tuturor Seminarilor din anul acela, 1930, și trimis cu o bursă de studii în Teologie la Universitatea din Atena. În anul 1934 se întoarce licențiat, cu aprecierea „magna cum laude”.

Patriarhul Miron Cristea, urmărindu-i vocația, l-a trimis pe tânărul licențiat în Grecia să-și continue studiile de specializare la Facultatea de Teologie Romano-Catolică din Strasbourg, Franța (1934-1936). A susținut doctoratul la Facultatea de Teologie din Atena, în anul 1937, cu teza: *Evagrie din Pont. Viața, scrierile și învățătura*, premiată de Academia de Științe din Atena.

A fost apoi profesor la Seminarul „Nifon Mitropolitul” din București (1937-1938), la Facultatea de Teologie Ortodoxă a

¹ Mesaj la slujba de pomenire a Patriarhului Iustin Moiescu, oficiată în Catedrala Patriarhală, cu ocazia împlinirii a 24 de ani de la trecerea sa la cele veșnice (31 iulie 2010).

Universității din Varșovia (1938-1939), profesor titular de Exegeza Noului Testament la Facultatea de Teologie din Cernăuți-Suceava.

În anul 1946 a fost transferat ca profesor la Facultatea de Teologie din București, iar din anul 1948, la Institutul Teologic Universitar din București. Astfel, teologul Iustin Moisescu s-a evidențiat de-a lungul întregii sale vieți ca fiind un om cu o cultură temeinică și vastă.

Eleganța și erudiția sa academică erau rodul unei vieți dedicate studiului, fiind, ca profesor, mitropolit și patriarh, o personalitate cu o solidă formare universitară de tip occidental, dar folosind ca bază teologia Sfinților Părinți.

Timp de 17 ani ca profesor de teologie, un an ca mitropolit al Ardealului (1956), 20 de ani ca mitropolit al Moldovei și Sucevei (1957-1977) și 9 ani ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1977-1986), Părintele Patriarh Iustin și-a dedicat viața slujirii lui Dumnezeu și oamenilor. Ca mitropolit al Moldovei și Sucevei, într-o vreme de dictatură comunistă, plină de restricții și presiuni asupra vieții Bisericii, acest distins ierarh român a reușit, cu răbdare constantă și înțelepciune practică, să păstreze și să promoveze credința creștină și cultura românească din Moldova pe mai multe planuri ale vieții bisericești.

Intelectual înzestrat cu un surprinzător spirit practic, ierarhul cărturar a restaurat sau reparat, în plin comunism, aproape 70 de biserici și chiar a construit unele biserici noi, mai multe case parohiale, un Cămin modern pentru elevii seminariști și mai multe sedii de protopopiate.

De asemenea, a construit trei mari clădiri – adevărate monumente de arhitectură – în incinta Centrului eparhial Iași. Tot ca mitropolit al Moldovei și Sucevei a restaurat, integral sau parțial, peste 20 de mănăstiri și schituri: Putna, Sucevița, Moldovița, Voroneț, Arbore, Humor, Slatina, Dobrovăț, Cetățuia, Râșca, Neamț, Sihăstria, Secu, Bistrița, Văratec ș.a., iar la unele dintre acestea a înființat muzee și colecții de artă bisericească.

În calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1977-1986) a continuat osteneala din Moldova și Bucovina, desfășurând lucrări de restaurare sau reparații la mănăstirile: Curtea de Argeș, Cheia, Zamfira, Viforâta, Dealu, Cernica, Pasărea, Țigănești, Căldărușani, Biserica „Sfântul Spiridon Nou”, Biserica „Sfântul Gheorghe Nou”, Catedrala Patriarhală și altele.

Părintele Patriarh Iustin a acordat o atenție deosebită activității editoriale. Conștient de marele folos pe care l-ar avea pentru cititorii români traducerea în limba lor proprie a principalelor lucrări teologice, istorice, liturgice și a tot ceea ce ține de trăirea și experiența filocalică a Sfinților Părinți, a inițiat marea colecție patristică intitulată *Părinți și Scriitori Bisericești* (PSB), proiectată în 90 de volume. Această lucrare a fost reactualizată recent, începând cu anul 2007, ca o cultivare a moștenirii spirituale luminoase pe care Preafericirea Sa ne-a lăsat-o. De asemenea, el a inițiat colecția *Arta creștină în România*, în 6 volume. A tipărit o nouă ediție sinodală a Sfintei Scripturi (1982), o nouă ediție a Noului Testament (1979), manuale pentru învățământul teologic superior și pentru Seminariile Teologice, multe cărți de cult, revistele teologice centrale și alte publicații bisericești.

Prin bogata sa activitate cărturărească, pastorală și internațională, Părintele Patriarh Iustin și-a înscris numele în rândul ierarhilor români harnici și înțelepți.

Paralel cu bogata sa activitate administrativă, edilitară și cultural-misionară, ierarhul român a reprezentat, cu demnitate și competență teologică, Biserica Ortodoxă Română pe plan internațional, la întruniri panortodoxe și interortodoxe sau la întruniri intercreștine, fiind ales membru în conducerea Consiliului Mondial al Bisericilor și a Conferinței Bisericilor Europene, iar ca patriarh a vizitat mai multe Biserici Ortodoxe surori, precum și comunități ortodoxe românești din Occident (Suedia, Elveția, SUA).

Plin de întristare pentru bisericile din București martirizate prin demolare sau umilite prin translare și izolare, îngrijorat de o

eventuală demolare sau mutare a Reședinței și Catedralei Patriarhale de către autoritățile comuniste, dar și plin de milă pentru poporul român privat de libertate și înfometat de sărăcie, Părintele Patriarh Iustin a trecut la Domnul în data de 31 iulie 1986, cu speranța unor vremuri mai bune. A fost un arhipăstor maiestuos și sobru ca un voievod, iar în tăcere impusă, un neînfricat luptător până la moarte, ca un *stâlp neclintit în mijlocul furtunii*. Mai precis, când dictatorii comuniști voiau să mute sediul Patriarhiei la Mănăstirea Văcărești din capitală, el a refuzat categoric. Era o îndrăzneală greu de tolerat din partea soților Ceaușescu.

Părintele Patriarh Iustin rămâne în memoria noastră ca fiind un om echilibrat, un teolog erudit și un păstor înțelept, prin fidelitatea sa față de tradiția ortodoxă, patristică, prin temeinica sa pregătire academică, prin sobrietatea sa în relațiile umane, însă și prin bunătatea și dărnicia sa părintească, exprimate adesea discret, dar eficient.

Cunoscând multa sa hărnicie și dăruire jertfelnică pentru Biserică, moștenirea spirituală și culturală lăsată nouă, celor de azi, precum și lumina înțelepciunii sale în relațiile Ortodoxiei românești cu alte Biserici, în duh de pioasă recunoștință și prețuire, aducem omagiu de pomenire și cinstire memoriei sale ca unui mare ierarh român, care a păstorit în vremuri grele, când se demolau biserici și se chinuiau conștiințe creștine. De aceea, ne rugăm azi Preamilostivului Dumnezeu să așeze sufletul lui în corturile Sfinților mărturisitori jertfelnici, în comuniunea Sfinților Părinți, mari Dascăli ai lumii și Ierarhi, în lumina și iubirea Preasfintei Treimi.

ALEGEREA, HIROTONIA, ÎNVESTIREA ȘI ÎNSCĂUNAREA MITROPOLITULUI IUSTIN AL ARDEALULUI¹

Diac. Gheorghe MOISESCU

Pr. Grigore T. MARCU

Se împlinise șase luni de când mitropolitul Nicolae Bălan își dăduse obștescul sfârșit și trecuse la cele veșnice, după 50 de ani de binecuvântată lucrare în slujba Ortodoxiei românești și 35 de ani de rodnică păstorire a Bisericii din Ardeal.

Așadar, scaunul de mitropolit al Ardealului și arhiepiscop al Sibiului era vacant, iar gândurile tuturor căutau și cumpăneau să afle pe cel mai înzestrat și pe cel mai de nădejde dintre fiii Bisericii noastre, care să fie trimis urmaș și să nu dezmință întru nimic pe marii săi înaintași.

Alegerea noului mitropolit

Este adevărat că răstimpul trecut de la adormirea mitropolitului Nicolae a putut să fie un sfătuitoare drept și nepărtinitor pentru toți cei chemați să aleagă pe cărmuitorul duhovnicesc al Bisericii ardelene, menit să întruchipeze aceleași pilduitoare însușiri de dragoste și de jertfă pentru turma cea cuvântătoare și să poarte cu aceeași vrednicie cărja lăsată de Sf. Ierarh Andrei Șaguna, drept o scumpă moștenire. De aceea, Colegiul Electoral

¹ Text publicat original în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXXIV (1956), 3-4, pp. 215-264.

Bisericesc pentru alegerea noului mitropolit al Ardealului a fost convocat în ziua de 26 februarie 1956, în sala sinodală a Palatului Patriarhiei din București. Potrivit datinii, dimineața s-a săvârșit slujba *Te Deum*-ului de către episcopul Valerian al Oradiei, în Paraclisul patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, de față fiind: Patriarhul Justinian, membrii Sfântului Sinod, I. Bărbulescu, director general în Ministerul Cultelor, membrii Adunării Naționale Bisericești, rectorii Institutelor Teologice din București și Sibiu și membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu.

După terminarea sfintei slujbe, s-a deschis în sala Sinodală ședința Colegiului Electoral Bisericesc, sub președinția Patriarhului Justinian. S-a dat cuvântul lui I. Bărbulescu, director general al Ministerului Cultelor, care a citit decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale de deschidere a ședinței Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului. S-a trecut apoi la facerea apelului nominal și, constituindu-se prezența unui număr legal de membri ai Colegiului Electoral, Patriarhul Justinian a rostit o cuvântare pentru pomenirea mitropolitului Nicolae Bălan, arătând meritele sale de ierarh luminat, de păstor și îndrumător al credincioșilor și slujitorilor din Biserica Ardealului, subliniind marea răspundere ce revine Colegiului Electoral de a-i alege un vrednic urmaș:

„Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

La 27 februarie 1920, Congresul Național Bisericesc al românilor ortodocși de peste munți hotăra, în unanimitate de glasuri, urcarea părintelui Nicolae Bălan pe tronul Ardealului eliberat. Publicațiile bisericești și presa cotidiană a vremii au salutat această alegere ca pe un eveniment de excepțională însemnătate istorică. Arhiepiscopia Ortodoxă Română de Alba Iulia și Sibiu își avea, în sfârșit, un conducător de mare prestigiu cărturăresc,

dublat de temperamentul de luptător încercat pentru triumful cauzei întregirii neamului nostru românesc.

Au trecut de atunci treizeci și șase de ani. În tot răstimpul acesta, mitropolitul Nicolae a liturghisit, a propovăduit și a condus Ortodoxia ardeleană cu înțelepciune de mare conducător, câștigându-și dintru începuturile activităților sale sacerdotale un loc de frunte în ierarhia bisericească a țării noastre din ultimele decenii. Contemporanii au văzut în el personificarea vie a marelui Șaguna și lui i se datorează, în mare măsură, rezolvarea problemei unificării bisericești a României întregite în spiritul Statutului Organic al lui Șaguna.

Dar sunt șase luni de când arhipăstorul de la Sibiu a trecut dincolo de pragul acestei vieți, împăcat cu sine însuși pentru tot ceea ce Providența Divină a înfăptuit în Biserica strămoșilor săi prin cugetul și brațul său viguros. Scaunul mitropolitan al Ardealului se cere acum ocupat, iar rostul întâlnirii noastre de astăzi este acela de a trimite acolo pe cel mai bun, pe cel mai înzestrat și pe cel mai de nădejde dintre fiii scumpei noastre Biserici. Și pentru ca hotărârea noastră să fie fără de greșală, iar moștenirea spirituală a Ortodoxiei transilvănene să fie continuată și îmbogățită cu noi realizări, îngăduiți-mi să facem împreună un scurt popas la umbra mării personalități a celui ce a fost până ieri mitropolitul Nicolae Bălan.

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Mitropolitul Nicolae Bălan a fost chemat să conducă destinele Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal, după ce vreme de cincisprezece ani ocupase catedra de Dogmatică, Morală și Apologetică a Academiei Teologice din Sibiu. Faptul acesta a fost decisiv pentru toată desfășurarea ulterioară a vieții marelui dispărut, căruia îi plăcea să spună despre sine, cu o bucurie oarecum nostalgică: «Eu tot profesor am rămas». Profesoratul teologic al tânărului Nicolae Bălan a constituit, pentru

mitropolitul de mai târziu, o ucenicie consumată în studiu și gânduri adânci cu privire la chipul lăuntric al adevăratului preot al veacului nostru, care trebuie să fie mai mult un «apostol al progresului în credință și în cultură, în credință prin cultură și în cultură prin darul credinței», decât un liturg între zidurile reci ale unei biserici sau un virtuos al Molitfelnicului. Așa a conturat el, ca dascăl de teologie, fizionomia morală a preotului ortodox, militând pentru întruparea în mii și mii de exemplare a acestui ideal de slujire a Divinității printre oameni.

Ca păstrător și continuator al unor tradiții bisericești, verificate ca perfect valabile timp de o jumătate de secol, mitropolitul Nicolae Bălan a fost campionul luptei pentru organizarea Ortodoxiei românești după Primul Război Mondial, pe baza principiilor Statutului Organic Șagunian, Statut care acordă elementului mirean dreptul de a participa efectiv la conducerea Bisericii, în colaborare cu episcopatul. Profesorul, care dubla neconținut pe mitropolit, a precizat atunci autenticitatea ortodoxă a acestor principii, afirmând: «Mitropolitul Șaguna n-a fost un protestantizant când și-a chemat poporul, prin fruntașii lui, la colaborare cu ierarhia, și organizația pe care ne-a lăsat-o nu este pe alături de făgașele Ortodoxiei. Căci Duhul Sfânt este cu Biserica în totalitatea ei, povățuind-o și inspirând-o. Harisma Lui nu se oprește la barierele ierarhiei, ci trece tot atât de vie și de binefăcătoare dincolo de ele, revărsându-se în unde sfinte și asupra poporului credincios al Bisericii lui Dumnezeu». Lupta mitropolitului Nicolae pentru statornicirea unificării bisericești a României întregite pe temelii șaguniene a triumfat și astăzi, după treizeci de ani de la înfăptuirea ei, noi putem măsura, în perspectivă timpului, binefacerile și bogatele ei roduri pentru spiritualitatea ortodoxă a neamului nostru.

Adâncind și prelungind această concepție despre Biserică în sens ortodox, marele arhiereu de la Sibiu a inițiat organizarea unei *Frății*, care să adune tot ce este valoare intelectuală

a Ardealului în jurul străvechilor noastre altare, creând un puternic curent de adeziune cărturărească la sistemul doctrinar și idealul moral de viață al creștinismului. Pe omul de catedră, care își clădise edificiul vieții sale sufletești pe stânca unor convingeri de nezdrunctat, nu-l putea mulțumi participarea elementului mirean numai la festivitățile electivale ale Bisericii neamului său. Încredințat că doctrina creștină are de spus un cuvânt greu în ceea ce privește formarea caracterului și sigur pe adevărul că Ortodoxia constituie fermentul care a prezidat la încheierea istorică a neamului nostru, mitropolitul Nicolae Bălan a chemat lângă vatra de lumină a Bisericii pe toți oamenii de cultură ai provinciei păstorite de el, îngemănând munca preoțimii ardelenilor pentru îmbunătățirea vieții materiale și cultural-spirituale a poporului cu aceea a elitelor intelectuale de dincolo de Carpați.

El a slujit acest crez de viață cu înțelepciune și tenacitate. Astfel au luat ființă cunoscutele publicații: *Revista Teologică*, *Biblioteca Bunului Păstor*, *Gazeta Poporului*, *Lumina Satelor*, *Popasuri Duhovnicești*, *Veniți la Hristos*, toate culminând cu colecțiile științifice: *Seria Didactică* și *Seria Teologică*. În paginile acestor publicații și-au dat întâlnire teologi și literați, oameni de știință, istorici și filologi; o pleiadă întreagă de vârstare autentic românesci, cărora le era scumpă ideea înălțării culturale a neamului și a afirmării specificului său pe arena internațională. Mitropolitul Nicolae Bălan însuși a presărat peste aceste pagini slovele de aur ale inimii și gândurilor sale, publicând aici aproape o mie de titluri de lucrări.

O notă cu totul proprie a personalității arhipăstorului de la Sibiu este aceea pe care am putea-o numi: iubirea și prețuirea Bisericii în totalitatea ei. Căci pentru mitropolitul Nicolae Bălan, Biserica Ortodoxă Română nu era numai instituția străveche, al cărei rol și importanță trebuiau căutate cu trecutul îndepărtat, când ea fusese, după cuvântul marelui Eminescu, «Maica

neamului românesc». Tot astfel, ar însemna să-i îngustăm cu desăvârșire ființa și misiunea, dacă am privi-o ca pe o instituție fundamentată pe dimensiunile trecutului, prezentului și viitorului. Iată un alt crez de viață, care a călăuzit activitatea de o jumătate de veac a ierarhului nostru trecut la cele veșnice. În ceea ce privește iubirea, prețuirea și grija pentru viitorul acestei sacre instituții, stau înaintea noastră drept mărturie ostenele și dăruirile sale în a-și crea ucenici și colaboratori, oameni de nădejde, pregătiți la universitățile din țară și de peste hotare, care să țină mereu aprinsă făclia credinței, a științei teologice, a zelului pastoral și misionar. Pe drumul acesta, mitropolitul Nicolae Bălan a făcut mai mult decât toți ierarhii din trecut ai Bisericii noastre, din școala lui ridicându-se vlădici, profesori universitari, duhovnici, predicatori și misionari cu reputație bine stabilită în tot cuprinsul țării”.

Două dureri au sfâșiat inima ierarhului ardelean. Una din perioada ultimilor ani ai strălucitei sale arhipăstorii, una de dată oarecum recentă: Concordatul Statului Român cu Vaticanul, încheiat în 1927; alta, veche de două secole și jumătate: dezbinarea religioasă a Transilvaniei, ca o consecință a unirii cu Roma papală din 1698-1700.

Împotriva celei dintâi, care acorda Romei catolice drepturi și privilegii de natură să știrbească suveranitatea națională a Statului, iar Bisericii Ortodoxe, Biserica mării majorități a poporului, îi crea o poziție de inferioritate, mitropolitul Nicolae Bălan a susținut o luptă de principii și de idei, care i-au adus faima unui polemist redutabil, în cuvântul și scrisul lui de atunci dându-și întâlnire erudiția teologică, stringența argumentărilor logice și eleganța de stil a unui literat de mare clasă. Dar lupta lui n-a cunoscut atunci triumful victoriei.

Dezbinarea religioasă a românilor transilvăneni a fost întotdeauna în atenția mitropolitului Nicolae și, cu atât mai mult,